

і сприймати мовлення (текст). Породження і розуміння мовленнєвого повідомлення є скритими психічними процесами, важкою розумовою діяльністю, представленою системою взаємодоповнюючих ментальних дій.

Отже, з діяльністю Ф. де Соссюра прийнято пов'язувати концептуальне розмежування мови («langue») та мовлення («parole»), тобто вважати мову ідеальною сутністю, а мовлення – матеріальним явленням. Факти мовленнєвої діяльності наявні як у первісних народів, так і у розвинутих, культурних націй, тоді як мова уявляється лише найважливішою частиною мовленнєвої діяльності. Мова є соціальним продуктом, сукупністю необхідних умовностей, котрі приймаються певним колективом з метою забезпечення реалізації, функціонування здатності до мовленнєвої діяльності, яка існує у будь-якого носія мови. Ф. де Соссюр переконаний, що “природною для людини є не мовленнєва діяльність як промовляння, а здатність створювати мову, тобто систему диференційованих знаків, які відповідають диференційованим поняттям». Таким чином, мова є соціальним продуктом, результатом соціального зв'язку між індивідами. Більш того, мова – це готовий продукт, який ніколи не передбачає певного попереднього наміру і свідомо здійснює лише діяльність класифікації. Існування мови стає можливим завдяки наявності того, хто говорить, тому втрачає сенс теза про самостійне буття мови як певної сутності.

УДК 159.942:373.2.016:82:81

РАХІВСЬКА В.В., БАРНА Х.В.,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ ЕМОЦІЙ В ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Відомо, що мовленнєва діяльність є механізмом реалізації вербального спілкування, а отже, і комунікації. Саме тому комунікативна функція мовлення виступає як індивідуально-регулятивна функція (вибірковий вплив на поведінку однієї або кількох людей), колективно-регулятивна функція (реалізується в умовах «масової комунікації» та характеризується відсутністю «зворотнього зв'язку між тим хто говорить і слухає») і саморегулятивна функція (реалізується при плануванні власної поведінки)

Крізь роботи Л.С.Виготського червоною ниткою проходить думка про те, що в основі мотивації до мовленнєвої діяльності лежить потреба у спілкуванні. Таким чином, можна зробити висновок про взаємозалежність та взаємообумовленість таких феноменів людської психіки, як емоції, мотиви та потреби. Отже, потреба ініціює мотивацію, але одночасно з виникненням потреби з'являється й емоція.

Подальший розвиток ідей Л.С.Виготського представлено в роботах А.М.Богущ, Л.А.Венгер, В.Н. Грідіна, А.В.Запорожець, О.О.Леонтєва та ін. Автори наголошують на існуванні не лише прямого зв'язку між мотиваційно-

емоційним компонентом мовленнєвої діяльності та лексико-семантичною складовою реалізації мовленнєвої програми, але й зворотнього зв'язку, що проявляється у впливі власних слів на емоційний стан людини та подальшу мотивацію її діяльності. Саме реалізація цього зворотнього зв'язку і являє собою одну з психолінгвістичних закономірностей функціонування емоційно-експресивної лексики.

Так, О.Р.Лурія в своїх дослідженнях вказує на соціально-біологічний зв'язок мовленнєвих реакцій, та підкреслює, що "... мовленнєві реакції, будучи складною нервово-психічною діяльністю, спираються на інтелектуальні процеси й на попередній життєвий досвід дитини, побудований по формі рефлексу".

Н.О.Гордєєва та Л.О.Зінченко довели, що діяльність являє собою складну функціональну організацію цілого ряду когнітивних, виконавчих, цілеутворюючих, емоційно-оцінних процесів, які відбуваються на різних рівнях, проте завжди є взаємопов'язаними та взаємообумовленими.

Сучасна лінгвістика виходить з того, що основною метою реалізації комунікативної функції мовлення є не лише обмін думками, але й демонстрація власних емоцій та стимулювання виникнення певного емоційного стану у реципієнта, тобто соціальна маніпуляція за допомогою експресивних засобів мовлення (В.В.Віноградов, О.О.Леонтьєв, А.А.Реформатський, Б.А.Серебрєнніков, А.А.Уфімцева, Д.Н.Шмєлев і ін.).

Процес вираження людиною власних емоцій на всіх рівнях мовлення забезпечується різними засобами – інтонаційними, лексико-семантичними, словотворчими, граматичними.

У роботах сучасних українських і зарубіжних дослідників немає єдиного підходу щодо того, які з цих засобів є найбільш важливими, яке їх місце, роль та особливості взаємовпливу в загальному процесі міжособистісної комунікації. Так, такі дослідники, як А.М.Пєшковський, Ш.Баллі, Ч.Стівенсон основним засобом вербального вираження емоцій людини вважають інтонацію й стверджують, що роль слів у висловлюванні зменшується пропорційно збільшенню ролі почуттів.

Однак, на думку В.Н. Грідіна, з урахуванням сучасних даних психолінгвістики подібне ствердження стало мало переконливим, оскільки соціально зумовлені, інтелектуальні емоції, що притаманні лише людині, опосередковуються другою сигнальною системою та тому можуть бути виражені й зрозумілі лише за допомогою слова. При цьому в якості допоміжних можуть використовуватись засоби інших рівнів мови.

На думку В.В.Віноградова, слово є основним засобом вираження думки та ознакою всіх інших переживань людини. Слова знаходяться у безперервній єдності із всім інтелектуальним та емоційним життям людини. Так, будь-яке предметно-логічне значення слова завжди є емоційно забарвленим (Ж.Вандрієс, В.В.Віноградов, К.А.Лєвковська, Н.М.Разінкіна).

Подальша розробка проблеми вербалізації емоцій представлена в роботах Я. Рейковського. Однак, як зазначає Ю.В. Щербиніна, ці зміни підлягають систематичному опису та кількісному вираженню, що дає можливість їх наукового вивчення.

Питання вербального та невербального вираження емоційного стану людини в процесі комунікації висвітлюється в ряді робіт українських та зарубіжних вчених (В.В.Виноградов, Ф.Голдман-Ейслер, А.Дібнер, Г.В.Колшанський, Дж.Маль, Е.Л.Носенко, Ч.Осгуд, П.В.Сімонов, Н.І.Смірнова, М.Є.Станкевич, А.А.Уфимцева, Д.Н.Шмелев).

У роботах Ч.Осгуда значна увага приділяється проблемі вираження емоцій людини на всіх рівнях засвоєння мови. Автор відмічає, що емоційний стан людини значною мірою зумовлює вибір засобів вираження цих емоцій, а також особливості формування її мотивів. В.Н. Грідін робить висновок про те, що емоційне мовлення, в основі якого лежить емоційно-експресивна лексика, виконує дві функції: впливу на психіку реципієнта шляхом навіювання, а також на власну психіку шляхом самодетермінації. Також автор підкреслює, що мовлення має складну систему емоційної пам'яті та асоціативних зв'язків.

Таким чином, ми бачимо, що емоційний стан людини накладає відбиток на її поведінку та структуру її діяльності. Мовленнєва поведінка – один з аспектів зовнішньої поведінки. У власній мовленнєвій діяльності знаходить своє вираження й емоційний стан людини.

УДК 37.012:929(043.2)

РОЗМАН І.І.,
Мукачівський державний університет

ОПЕРАЦІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ БІОГРАФІСТИКИ

Метод, як стрижневий компонент методології, визначає стратегію і результати кожного наукового дослідження. Хрестоматійно відомими стали твердження англійського філософа Ф. Бекона, який порівняв метод із ліхтарем, що освітлює шлях мандрівникові (дослідникові) у темряві та російського фізіолога І. Павлова, який стверджував: метод – найперша, основна річ, бо від нього, від способу дії залежить вся серйозність дослідження, адже при хорошому методі не досить талановита людина може зробити багато, а при поганому і геній працюватиме марно [2, с. 208].

Однак, до сьогодні в науці не має спільного витлумачення методу як через суб'єктивність рефлексій, так і об'єктивну суперечливість цього феномену. Визначення методу потребує урахування і узгодження багатьох різних аспектів, що стосуються його пізнавальних можливостей, внутрішньої структури, зокрема співвідношення методу, прийому, засобу, процедури тощо. Ці та інші аспекти обумовлюють і ускладнюють розробку класифікації методів педагогічної біографістики та визначення їхнього інструментально-

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>